

Kuşadası Körfezi'nin Haritasını Çıkaran İngiliz Hidrolog John William Norie”

Kitabın Adı : “New Plotting Directions for the Mediterranean Sea, Adriatic, or Gulf of Venice, the Black Sea, Grecian Archipelago, and the Seas of Marmara and Azof” (Akdeniz, Adriyatik, Venedik Körfezi, Karadeniz, Ege Adaları, Marmara Denizi ve Azak Denizi için Yaklaşma İstikametleri)

Yazar : John William NORIE

Yayınevi : The Navigation Marehouse and Naval Academy, Londra

Kitabın basım tarihi: 1831

John William Norie aslında bir deniz haritacısı. Çok yer gezmiş. Ama Kuşadası'na gelmemiş. Görevi gereği bir çok seyyahtan daha fazla yer gezmiş, gezerken incelemiş, çalışmış ve üretmiştir. Norie, Kuzey Buz Denizi'nden, Brezilya'ya kadar denizde gezmediği yer kalmamıştır. Ama asıl işi İngiliz Donanması'nın dünyayı gezerken elde ettiği her türlü bilimsel, istihbari vb. bilgiyi derleyip toplayıp, bunlardan seyir haritaları üretmesi, kıyılarda yer alan kentler hakkında her türlü bilgiyi içeren kitaplar hazırlamasıdır. Elde ettiği bilgileri o kadar hassas tasniflemiş ve mantıki bir sıraya koymuştur ki, bu gün bile dünya denizciliği için rehber kaynaklar niteliğindedir. Dünya denizlerinin haritalarını, koordinatlarını tek tek tespit etmiştir. Bu gün modern dünyada bile Norie'nin iki yüz yıl önce tespit ettiği hususlar geçerliliğini korumaktadır. John William Norie İngilizlerin halen gurur kaynağı olmaya devam etmektedir. Matematikçi ve hidrograftır. Yani nerede bir deniz, göl, akarsu varsa bunların derinliklerini, akıntılarını, sıcaklıklarını velhasıl su ile ilgili ne varsa tespit edip kayda alan bir bilim adamıdır. Norie 1772 yılında Londra'da doğmuştur. Kraliyet Deniz Harp Okulunu bitirdikten sonra döneminin en ünlü hidrograflarından William Heather ile birlikte çalışmaya başlamıştır. Üzerinde güneş batmayan imparatorluk olarak bilinen İngiltere için dünya denizlerinde haritalama ve seyrüsefer için ihtiyaç duyulan bilgileri derleyip yayınlamıştır. Norie bir yandan bu tür bilgileri toplayıp, yayınlarken, bir yandan da kendisi bir seyyah gibi dünya denizlerini dolaşmıştır. Bu yüzden yaptığı tespitleri defalarca doğrulama ve düzeltme olanağı bulmuş ve yayınları bundan dolayı devamlı güncellenmiştir. Yaptığı işler o kadar özeldir ki, emekli olduktan sonra da bir yayınevi kurarak deniz seyrüseferi ile ilgili kitaplar yayınlamaya devam etmiştir. Denizcilikle ilgili eserleri o kadar çoktur ki sayfalarımızda yayınlamak için yerimiz yeterli olmaz. Ancak modern denizcilik seyrüseferleri ile ilgili hususları belli bir sistematiğe oturtmuş, bu nedenle modern denizciliğin mimarlarından biri olarak kabul edilir. Norie'nin tespitleri belli bir tarih sırası takip etmez. Kitabında alfabetik olarak yerleri tanıtır. Bu yüzden Kuşadası ile ilgili tespitleri “Gulf of Scalanuovo”(Kuşadası Körfezi) başlığı altında yayınlamıştır. John William Norie, 1843 yılında Londra'da ölmüştür. Ben de Kuşadası'nın tarihi adlarından biri olan İtalyanca Scala Nuova ibaresinin “Scalanuovo” olarak yazıldığına ilk defa tanık oldum. Norie kitabında Kuşadası'nı “Scalanuovo” olarak kayda geçirmiştir.

Oysa İngilizlerin diğer denizcilik kaynaklarında Kuşadası genel olarak Portekizceden gelme “Scala Nova” olarak anılır. İşte İngiliz Donanmasından aldığı bilgilere dayanarak John William Norie’nin 1810 yılına ait derlediği Kuşadası hakkındaki bilgiler...

“Scalanova Körfezi: Scalanova Körfezi güneyde Sisam adası, kuzeyde de Anadolu ana karası ile sınırlandırılmış olan bir bölgedir. Scalanova’ya Türkler körfezle aynı isim olan “Kuşadası” ismini vermişlerdir. Kent, 37°50' 30" kuzey enlemi, 27°15' 00" doğu boylamı üzerindedir. Şehir merkezinde liman bulunmaktadır. Kent kısmen düzlük kısmen de dağın yamacına kurulmuştur. Kentteki 3000 evin, 2000’i Türklere aittir. Kentin Türk cemaatinin ikamet ettiği kesim düzlük alanda, etrafı Türkler tarafından yapılmış duvarlarla çevrilidir ve Türkler buraya Kale demektedir. Bütün Türkler gün batımında kapıları düzenli olarak kapanan bu kalenin içinde yaşarlar. Hıristiyanlardan sadece dükkânları olanlar gündüzleri kale içine girebilirler. Ancak akşam olunca onlar da burayı terk etmek zorundadır. Şüphesiz ki, caddeler salgın hastalıklara davetiye çıkaracak kadar pistir. Kentin Rumların ikamet ettiği mahallesinden aşağıya doğru, taşların arasından etkileyici güzellikte bir pınar akmaktadır. Kentin önündeki, tekne demirleme yeri herkese açıktır. Scalanuovo’nun karşısında içinde bir kale olan etkileyici bir ada yer almaktadır. Türkler buna Kuş-Adası demektedirler. Zaten Kuşadası kentin Türkler tarafından benimsenen adıdır. Kentin önündeki küçük adanın içinde kare şeklinde bir kule vardır. Bu denizden kente yapılacak saldırıları önlemede kullanılan eski bir kaledir. Şehri çevreleyen surların bir köşesinde beyaz mermerden yapılmış büyükçe bir aslan heykeli bulunmaktadır. Scalanova 1810 yılında 20 bin nüfusa sahiptir. Günümüzdeki şehir yaklaşık olarak 300 yıllıktır. Antik Neopolis harabeleri kentin diğer ucundaki yarımada görülebilir. Türklerin suyu güzel olan yerlere yerleştikleri bilinmektedir. Anlatılanlara göre, buradaki su kaynağının bereketli olmasından dolayı Türkler şehri buraya kurmuştur. Kuşadası Adasının güney kesiminde bir sahilin uzandığından söz edilmektedir. Bu nedenle güney tarafından Sisam Boğazı yoluyla gelen gemiler kentin bu bölümünde barınmak için demirmektedir.”

John William Norie’nin Kuşadası ile ilgili tespit ettiği üç önemli husus var: Birincisi bundan 200 yıl önce kentimizin caddeleri çok pismiş; ikincisi Kuşadası’nın sembolü olarak görülebilecek mermerden büyük aslan heykeli 1810 yılında yerinde duruyormuş; üçüncüsü ise Kuşadası’nın suyu tadına doyumaz bir nefaset ve güzellikte imiş. Son olarak benden bir tespit... Bir çok seyyah Kuşadası’na ilk girişte o sıralar şehre girilen ana kapı konumundaki şimdiki Kervansaray’ın köşesindeki kapının yanında mermerden yapılmış büyük bir aslan heykeli olduğundan bahsediyorlar. Söz konusu aslan heykeli burayı ilk kuran Venediklilerin aile armasından kaynaklanıyormuş. Armalarındaki aslanın heykelini yapıp en görünen yere yerleştirmişler. Ah İtalyanlar ah... Rönesans’ın çocukları... Siz yaptınız, biz koruyamadık. Nerede bu devasa boyutlardaki mermerden Kuşadası aslanı? Bence Kervansaray’ın tam önüne benzer büyüklükte dev bir aslan heykeli yakışmaz mı?

Kaynak : Sedat Onar, KUYETA Yerel Tarih Dergisi 2013 Kasım sayısı